

УДК 34.021:[342.56+342.72/.73](477)
DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.1.53>

П. В. Хотенець

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу,
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID ID: 0000-0001-6758-554X

І. Л. Невзоров

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії та історії держави та права
Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-1976-7127
nevzorov@ua.fm

В. В. Лазарєв

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії та історії держави та права,
Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-9468-0497

ПИТАННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЯХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ТА ВЕРХОВНОГО СУДУ

Статтю присвячено дослідженню питання доступу до правосуддя як фундаментальної гарантії реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Основну увагу зосереджено на аналізі правових позицій Конституційного Суду України та Верховного Суду, які формують сучасну доктрину цього інституту.

Доступ до правосуддя розглянуто як невід'ємний елемент верховенства права, що охоплює не лише право особи на звернення до суду, але й ширший комплекс процесуальних та інституційних гарантій: право бути вислуханим, право на ефективний та своєчасний розгляд справи незалежним судом.

У статті наголошено, що Конституційний Суд України неодноразово підкреслював абсолютність права на звернення до суду, закріпленого у статті 55 Конституції України, та його нерозривний зв'язок із правом на судовий захист. Водночас Суд підкреслює, що недопустимими є як формальні перешкоди на кшталт необхідності отримання додаткових дозволів, так і відмова у прийнятті позовів чи скарг, оформлених відповідно до закону.

Зауважено, що правові позиції Верховного Суду мають інший акцент: суд визнає, що право на доступ до правосуддя не є абсолютним і може підлягати певним процесуальним обмеженням. Зокрема, це стосується встановлення законодавцем процесуальних фільтрів для касаційного оскарження, строкових обмежень чи вимог щодо судового збору. Однак такі обмеження мають бути обґрунтованими, пропорційними та спрямованими на забезпечення ефективності судочинства, а не на позбавлення права на судовий захист як такого. Верховний Суд підкреслює, що право на доступ до суду має бути реальним, а не декларативним.

Проведено порівняльний аналіз підходів Конституційного Суду України та Верховного Суду стосовно доступу до правосуддя. Встановлено, що спільним для них є визнання доступу до правосуддя універсальною цінністю та ключовою гарантією верховенства права, що забезпечує можливість ефективного захисту прав і свобод людини. Водно-

час, відмінності полягають у рівні допустимості обмежень: Конституційний Суд України фактично закріплює абсолютність права на звернення до суду, тоді як Верховний Суд визнає можливість його процесуального регулювання.

Ключові слова: правосуддя, доступ до правосуддя, права людини, законодавство, Конституція, Конституційний Суд України, Верховний Суд, правова позиція, правова держава, верховенство права.

Вступ. Доступ до правосуддя є важливим елементом верховенства права. Цей основоположний принцип забезпечує кожній особі можливість захисту своїх прав, свобод та інтересів у судовому порядку, а також сприяє ефективному функціонуванню демократичних інститутів. Основною метою цього права є забезпечення правового захисту осіб, права яких були порушені. Це право є також засобом реалізації інших прав, оскільки воно надає можливість відновлювати порушені права за допомогою правових та інших юридичних механізмів.

Визначальна роль у формуванні підходів до розуміння та реалізації права на доступ до правосуддя належить судовій владі. Конституційний Суд України, здійснюючи офіційне тлумачення норм Конституції, формує концептуально-правові орієнтири, що визначають зміст і межі цього права. Водночас, Верховний Суд забезпечує його конкретизацію у практичному вимірі, розглядаючи реальні спори та формуючи правові позиції, що спрямовані на уніфікацію судової практики.

Мета і завдання дослідження. Метою цієї статті є дослідження та порівняльний аналіз правових позицій Конституційного Суду України та Верховного Суду щодо доступу до правосуддя, виявлення спільних і відмінних рис їх підходів. Виходячи з означеної мети, ставляться наступні завдання: виокремити спільні підходи та відмінності до розуміння «доступу до правосуддя» в правових позиціях Конституційного Суду України та Верховного Суду.

Методологія дослідження. Методологічну основу дослідження питання доступу до правосуддя в правових позиціях Конституційного Суду України та Верховного Суду становить комплексне застосування загальнонаукових, спеціально-юридичних і міждисциплінарних методів пізнання.

Базовим є діалектичний метод, який дозволяє розглядати доступ до право-

суддя як динамічну правову категорію, що постійно розвивається під впливом суспільних змін, політичних та правових викликів і практики національних судів.

Системно-структурний метод забезпечив виявлення взаємозв'язків між елементами права на доступ до правосуддя (право звернення до суду, право бути вислуханим, право на виконання судових рішень тощо) та визначення його місця у загальній системі конституційних прав і свобод.

Аксіологічний метод використовувався для визначення ціннісного змісту права на доступ до правосуддя.

Герменевтичний метод було застосовано при аналізі та інтерпретації рішень Конституційного Суду України, практики Верховного Суду та норм міжнародних договорів у сфері прав людини, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Порівняльний метод дозволив провести порівняння підходів Конституційного Суду України та Верховного Суду до визначення поняття та юридичної природи «доступу до правосуддя» та виокремити спільні та відмінні риси у їх підходах.

Завдяки використанню методів узагальнення та систематизації вдалося виокремити спільні та відмінні підходи Конституційного Суду України та Верховного Суду до розуміння категорії «доступ до правосуддя».

Огляд літератури. Досліджуючи особливості розгляду питання доступу до правосуддя в правових позиціях Конституційного Суду України та Верховного Суду, варто звернути увагу на те, що С. Калинюк [1] на загальнотеоретичному рівні з'ясував особливості юридичної природи правових позицій Конституційного Суду України. І. Шевчук [2], В. Данко, Д. Белов [3] провели дослідження поняття та визначили природу правових позицій Конституційного Суду України. Б. Моніч [4] здійснив суттєвий аналіз питань,

пов'язаних з визначенням ролі та значення правових позицій Конституційного Суду України. С. Мельничук [5] дослідив правові позиції як важливий інструмент для реалізації конституційних положень та забезпечення законності. Стосовно правових позицій Верховного Суду, то Т. Юзько, В. Слугоцька, Л. Швець [6] проаналізували судову практику та правові підходи Верховного Суду як джерело права в умовах нормативної невизначеності. Д. Скрипник [7; 8] дослідила особливості правових позицій Верховного Суду у кримінальному провадженні. В. Лазарєв [9; 10] на загальнотеоретичному рівні провів характеристику правової позиції. Р. Москаль [11] охарактеризував вимоги верховенства права у розрізі доступу до правосуддя. Водночас, питання доступу до правосуддя в правових позиціях Конституційного Суду України та Верховного Суду, у вітчизняній науковій думці, комплексно не досліджувалося.

Результати дослідження та дискусія. Доступ до правосуддя слід розуміти як можливість кожної людини вільно користуватися судовими та іншими інституційними механізмами для досягнення справедливості та брати участь у розгляді справи на всіх етапах судового провадження. У процесі розвитку демократичних інститутів це явище набуває все більшого значення як у міжнародній, так і в національній практиці. Він посідає провідне місце в організації та функціонуванні судової влади і є невід'ємною частиною принципу верховенства права в сучасній демократичній державі [12, с. 60].

Водночас, у юридичній літературі не існує єдиного підходу до визначення поняття «доступ до правосуддя» [13, с. 18-19; 14, с. 80; 12, с. 60]. Дослідники неодноразово вказують на проблему взаємозв'язку цього поняття з категоріями «право на міжнародний захист» та «право на справедливий судовий розгляд». Після тривалих наукових дебатів все більше поширюється думка, що право на доступ до правосуддя слід розуміти насамперед як право особи звернутися до суду. Водночас, сучасна доктрина розглядає його як багатогранне явище, яке можна тлумачити як самостійне поняття, загальний

принцип [12, с. 60]. Однак, визначення юридичної природи доступу до правосуддя буде неповним без аналізу правових позицій Конституційного Суду України та Верховного Суду.

У Рішенні Конституційного Суду України від 25 грудня 1997 року № 9-зп зазначено «суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод» [15].

У Рішенні Конституційного Суду України від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012 він наголосив: «ніхто не може бути обмежений у праві на доступ до правосуддя, яке охоплює можливість особи ініціювати судовий розгляд та брати безпосередню участь у судовому процесі, або позбавлений такого права» [16].

У Рішенні Конституційного Суду України від 13 грудня 2011 року № 17-рп/2011 суд підкреслив, що право на звернення до суду є гарантованим ст. 55 Конституції — кожна особа може звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що її права чи інтереси порушено. Відмова у такому праві, наприклад через необхідність отримання спеціального дозволу, є прямим порушенням права на доступ до суду [17].

Рішення Конституційного Суду України від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012 встановлює, що рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом забезпечує гарантії доступності правосуддя та реалізації права на судовий захист, закріпленого в частині першій статті 55 Конституції України. Ця засада є похідною від загального принципу рівності громадян перед законом, визначеного частиною першою статті 24 Основного Закону України, і стосується, зокрема, сфери судочинства [18].

Конституційний Суд України у Рішенні від 22 листопада 2023 року № 10-р(II)/2023 зважає також на те, що скорочення строку розгляду справи судом та інші процесуальні особливості розв'язання малозначних спорів мають наслідком зниження судових витрат для особи, яка реа-

лізує своє конституційне право на судовий захист, що в цілому полегшує доступ до правосуддя та саму можливість реалізації права, гарантованого приписами статті 55 Конституції України [19].

Таким чином, маємо зазначити, що у своїх Рішеннях, Конституційний Суд України неодноразово наголошує на тому, що доступ до правосуддя є базовим елементом права особи на захист своїх прав у суді. Також Конституційний Суд України наголошує, що це право гарантується на конституційному рівні.

Звертаючи увагу на Рішення Конституційного Суду України, у яких він торкається питання доступу до правосуддя, можемо виокремити основні елементи доступу до правосуддя, які відображаються у його рішеннях: право звернутися до суду; право бути заслуханим; право на ефективний та своєчасний перегляд та виконання судових рішень; рівність перед судом.

Торкаючись практики Верховного Суду, де підіймалося питання доступу до правосуддя, слід зазначити, що у Постанові від 13 вересня 2023 року № 204/2321/22 зазначено: «Разом із тим не повинно бути занадто формального ставлення до передбачених законом вимог, так як доступ до правосуддя повинен бути не лише фактичним, але і реальним.

Ніхто не може бути протиправно обмежений у праві на доступ до правосуддя, яке охоплює можливість особи ініціювати судовий розгляд та брати безпосередню участь у судовому процесі, або протиправно позбавлений такого права. Відмова суду в прийнятті позовних заяв, скарг, оформлених відповідно до процесуального закону, є порушенням права на судовий захист, яке згідно статті 64 Конституції України не може бути обмежене, навіть в умовах воєнного стану» [20]. Як бачимо, у цій Постанові, Верховний Суд надає визначення поняття «доступ до правосуддя», а також констатує, що відмова у прийнятті позовної заяви або скарги, оформлених відповідно до процесуального закону, порушує право на судовий захист, яке Конституцією не може бути обмежене, навіть в умовах воєнного стану.

В Ухвалі Об'єднаної палати Касаційного господарського суду Верховного Суду (справа № 910/6235/20, 31.05.2021) зазначається, що «право на доступ до суду не є абсолютним та може підлягати обмеженням, зокрема щодо умов прийнятності скарг, оскільки право на доступ до суду за своєю природою потребує регулювання державою. Отже, кожна держава встановлює правила судової процедури, зокрема й процесуальні заборони та обмеження, зміст яких – не допустити безладного перебігу судового процесу.

Право на касаційне оскарження не є безумовним, а тому встановлення законодавцем процесуальних фільтрів доступу до касаційного суду не є обмеженням в отриманні судового захисту, оскільки це викликано виключно особливим статусом Верховного Суду, розгляд скарг яким покликаний забезпечувати сталість та єдність судової практики, а не можливість проведення «розгляду заради розгляду». При цьому процесуальні обмеження зазвичай вводяться для забезпечення ефективності судочинства, а право на доступ до правосуддя, як відомо, не є абсолютним правом, і певні обмеження встановлюються законом з урахуванням потреб держави, суспільства чи окремих осіб» [21]. Тобто, у цій Ухвалі Верховний Суд констатує, що право на доступ до суду не є абсолютним. Право на доступ до правосуддя має залишатися діючим, а не декларативним, а обмеження у доступі до правосуддя повинні бути розумними.

На семінарі, організованому для суддів ОАС, суддя Верховного Суду Ян Берназюк охарактеризував «доступ до правосуддя» як універсальну цінність, центральну для судового захисту — це можливість особи без перешкод звернутися до суду за захистом. Водночас він наголосив, що це право також не є абсолютним: воно може коригуватися через механізми, як-от строкові положення, судовий збір або критерій зацікавленості, але обмеження мають бути обґрунтованими. Складовими доступу до правосуддя названо: справедливий і публічний розгляд незалежним судом, правова допомога, право на представництво та ефективний правовий захист [22].

О. Банасько, аналізуючи судову прак-

тику Великої Палати Верховного Суду щодо розмежування юрисдикції трудових спорів стверджує, що «право на доступ до правосуддя є одним з основоположних прав людини. Його визначено статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), яка ратифікована Україною» [23].

Таким чином, дослідивши підходи Верховного Суду до юридичної природи категорії «доступ до правосуддя», слід зазначити, що Верховний суд встановив, що «доступ до правосуддя» включає право розпочати судовий процес і брати в ньому участь; право звертатися до суду не може бути обмежене навіть у воєнний час; право на судовий захист може бути обмежене процесуальними нормами, але ці обмеження повинні бути законними та ефективними і не повинні порушувати суть цього права.

Висновки. Проведене дослідження стосовно питання доступу до правосуддя в правових позиціях Конституційного Суду України та Верховного Суду дозволяє констатувати наступне:

– виокремлено спільні підходи до розуміння «доступу до правосуддя» в правових позиціях Конституційного Суду України та Верховного Суду, які полягають у наступному: право на доступ до правосуддя є елементом права на судовий захист, гарантованого ст. 55 Конституції України; доступу до правосуддя включає: право на звернення до суду, участь у судовому процесі, право бути заслуханим незалежним та неупередженим судом, рівність сторін судового процесу, належне виконання судових рішень; відмова в прийнятті належно оформлених позовних заяв або скарг є порушенням права на судовий захист; доступ до правосуддя має бути реальним, а не декларативним;

– виокремлено відмінності до розуміння «доступу до правосуддя» в правових позиціях Конституційного Суду України та Верховного Суду, які полягають у наступному: а) Конституційний Суд України акцентує свою увагу на категорії «доступ до правосуддя» як на конституційній гарантії, що є непорушною. Його позиція виступає переважно як загально-правова. Верховний Суд підходить до розуміння поняття «доступ до

правосуддя» з практичної сторони, зосереджуючись на процесуальних аспектах; б) Конституційний Суд України визнає можливість процесуального регулювання, але наголошує, що обмеження самої сутності права є абсолютно неприпустимим навіть у воєнний час. Верховний Суд зосереджує свою увагу на легітимних обмеженнях, наголошуючи на їх ефективності.

Отже, маємо констатувати, що правові позиції Конституційного Суду України та Верховного Суду щодо питання доступу до правосуддя збігаються в основному розумінні, що це право є невід'ємною частиною судового захисту, який має бути реальним, справедливим та ефективним. Конституційний Суд України гарантує конституційність і недоторканність самої сутності цього права, формулюючи основні та універсальні підходи, тоді як Верховний Суд зосереджується на практичному застосуванні цього права і детально досліджує допустимі процесуальні обмеження, критерії пропорційності та можливості забезпечення ефективності судового провадження.

Отже, Конституційний Суд України представляє нормативну та ціннісно-орієнтовану основу інституту доступу до правосуддя, тоді як Верховний Суд визначає його процесуальний та практичний зміст у контексті реальних судових спорів.

Список використаної літератури:

1. Калинюк С. Правові позиції Конституційного Суду України: питання теорії. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 193-196.
2. Шевчук І. Поняття та юридична природа правових позицій Конституційного Суду України. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2014. № 6. С. 65-68.
3. Данко В. Й., Белов Д. М. Правові позиції Конституційного Суду України : аналіз правової доктрини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2022. Вип. 73. Ч. 2. С. 174-181. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.56>.
4. Моніч Б. С. Роль і значення правових позицій Конституційного Суду України. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2022. № 2. С. 47-58. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2022.2.6>.

5. Мельничук С. М. Інтерпретаційно-правові позиції Конституційного Суду України: загальнотеоретичні питання. *Форум Права*. 2021. № 66(1). С. 15–24. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4486517>.
6. Юзько Т. М., Слугоцька В. М., Швець Л. В. Судова практика та правові позиції Верховного Суду як джерела права в умовах правової невизначеності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2025. Вип. 89. Ч. 1. С. 454–460. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.1.65>.
7. Скрипник Д. О. Теоретичні та практичні аспекти правових позицій Верховного Суду у кримінальному провадженні : дис. ... д-ра філософії : 08 Право : 081 Право. Одеса, 2023. 251 с.
8. Скрипник Д. О. Поняття та особливі ознаки правових позицій Верховного Суду в кримінальному провадженні. *Публічне право*. 2020. № 4(40). С. 125–131. DOI: <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2020-40-14>.
9. Лазарєв В. В. Правова позиція: загальноправова характеристика. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. Ч. 1. С. 20–31. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2023.2.02>.
10. Лазарєв В. В. Вимоги до правових позицій. *Трансформація правової системи України : виклики сучасності* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21 лют. 2024 р.) / [за заг. ред. П. В. Горінова, С. І. Москаленка, Н. В. Сухицької]. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 278–281.
11. Москаль Р. М. Вимоги верховенства права стосовно доступу до правосуддя. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2(115). С. 36–49. DOI: <https://doi.org/10.33270/01201152.36>.
12. Кельбя С. Г. Доступ до правосуддя як елемент правовладдя у сучасній демократичній державі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія : Право*. 2024. Вип. 83. Ч. 1. С. 59–64. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.1.7>.
13. Овчаренко О. М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації : монографія. Харків : Право, 2008. 304 с.
14. Ясинок М. М. Доступ до правосуддя як важлива гарантія демократичного суспільства. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1. С. 79–85.
15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) : Рішення Конституційного суду України від 25.12.1997 № 9-зп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97#top>
16. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) : Рішення Конституційного суду України від 12.04.2012 № 9-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-12#Text>
17. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України "Про судоустрій і статус суддів", Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України : Рішення Конституційного суду України від 13.12.2011 № 17-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-11#top>
18. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Шаповалова Олексія Леонідовича щодо офіційного тлумачення положень пункту 20 частини першої статті 106, частини першої статті 111–13 Господарського процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України : Рішення Конституційного суду України від 25.04.2012 № 11-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-12#Text>
19. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Дорошко Ольги Євгенівни, Євстіфеєва Микити Ігоровича, Кушаби Івана Петровича, Якіменка Володимира Петровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 1, 5 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389 Цивільного процесуального кодексу України (щодо

- гарантування права на судовий захист у малозначних спорах) : Рішення Конституційного суду України від 22.11.2023 № 10-р(II)/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-23#top>
20. Постанова Верховного Суду. Велика Палата від 13 вересня 2023 р. № 204/2321/22. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/113701392>
21. Ухвала Об'єднаної палати Касаційного господарського суду Верховного Суду від 31 травня 2021 р. у справі № 910/6235/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98345678>
22. Берназюк Я. Касаційний перегляд справи: виняток з правила чи обов'язкова гарантія доступу до правосуддя? : презентація. Семінар для суддів і помічників суддів окружних та апеляційних адміністративних судів «Право на справедливий суд та процесуальні вимоги щодо доступу до суду». 21 трав. 2024 р. Національна школа суддів України. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/21_05_2024_prezen_bernaziuk.pdf
23. Банасько О. Судова практика Великої Палати Верховного Суду щодо розмежування юрисдикції трудових спорів. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_Sud_prakt_VP_VS_%20tryd_sporu_.pdf

Khotenets P. V., Nevzorov I. L., Lazariev V. V. Issues of access to justice in the legal positions of the Constitutional Court of Ukraine and the supreme court

The article is devoted to the study of access to justice as a fundamental guarantee of the realisation of constitutional rights and freedoms of individuals and citizens in Ukraine. The main focus is on the analysis of the legal positions of the Constitutional Court of Ukraine and the Supreme Court, which form the modern doctrine of this institution.

Access to justice is considered an integral element of the rule of law, covering not only the right of individuals to apply to the courts, but also a broader set of procedural and institutional guarantees: the right to be heard, the right to an effective and timely hearing of the case by an independent court.

The article emphasises that the Constitutional Court of Ukraine has repeatedly stressed the absoluteness of the right to appeal to the court, enshrined in Article 55 of the Constitution of Ukraine, and its inseparable link with the right to judicial protection. At the same time, the Court emphasises that both formal obstacles, such as the need to obtain additional permits, and the refusal to accept claims or complaints filed in accordance with the law are unacceptable.

It is noted that the legal positions of the Supreme Court have a different emphasis: the court recognises that the right of access to justice is not absolute and may be subject to certain procedural restrictions. In particular, this applies to the establishment by the legislator of procedural filters for cassation appeals, time limits or requirements for court fees. However, such restrictions must be justified, proportionate and aimed at ensuring the effectiveness of the judicial process, rather than depriving the right to judicial protection as such. The Supreme Court emphasises that the right of access to court must be real, not declarative.

A comparative analysis of the approaches of the Constitutional Court of Ukraine and the Supreme Court regarding access to justice was conducted. It was established that they share the recognition of access to justice as a universal value and a key guarantee of the rule of law, which ensures the possibility of effective protection of human rights and freedoms. At the same time, the differences lie in the level of admissibility of restrictions: the Constitutional Court of Ukraine effectively enshrines the absolute right to appeal to the court, while the Supreme Court recognises the possibility of its procedural regulation.

Key words: justice, access to justice, human rights, legislation, Constitution, Constitutional Court of Ukraine, Supreme Court, legal position, rule of law, supremacy of law.